

Дата: 28.03.2022

Урок 28

Тема: НАГОЛОС. ОСНОВНІ ПРАВИЛА НАГОЛОШУВАННЯ СЛІВ. НОРМАТИВНИЙ НАГОЛОС. ВАРИАНТНЕ НАГОЛОШУВАННЯ СЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Мета (формування компетенцій): предметні: знання учнів про орфоепію та орфоепічні норми української мови; уявлення школярів про особливості наголосу, орфографічні навички); ключові: уміння вчитися: логічне мислення, пам'ять, уміння виділяти головне; збагачення словникового запасу учнів; комунікативні: навички роботи в групах і парах; інформаційні: уміння користуватися орфоепічними словниками, навички роботи з текстами; уміння узагальнювати матеріал у вигляді опорної таблиці; загальнокультурні: відповідальне ставлення до вивчення української мови.

Матеріали до уроку:

Орфографічна п'ятирічниця

- Уставте пропущені літери. Згрупуйте слова у два стовпчики: перший — з літерою г, другий — з літерою й.

А..рус, ..ріх, ..раніт, ..онта, ..рум, ..асло, ..алоп, ..іпноз, ..роно, водо..ін, ..орох, ..анок, ..ород, ..азети, інко..ніто, ..урт, інтелі..ент, ..алузь, ..орицвіт, ..едзь, ..олосно, ..ай.

Робота з підручником

- Ознайомтеся з параграфом «Наголос. Правила наголошування слів» § 26.
- Складіть опорну таблицю вивчененої теми, охопивши такі питання.
- Що таке наголос?
 - Що таке рухомий наголос? Приклади.
 - Коли і як виникає подвійне наголошування слів?
 - Наголошування іншомовних слів.
 - Правила акцентуації:
 - особливості наголошування дієслів;
 - особливості наголошування деяких груп іменників.

- Поставте наголос у словах, використовуючи орфоепічний словник, спробуйте сформулювати правила наголосу прикметників з різними суфіксами.

ГоловчАстий, гребінчАстий, зубчАстий, лапчАстий, сітчАстий; міжщЕлепний, міжзУбний, підгрУдний, проникнИй, корИсний, камфOrний, експЕртний, диспансЕрний;

кістковИй, міжкістковИй, м'я'зовИй, поперекОвий, щЕлеповий, хрящовИй, зародкOвий, плодовИй, пологOвий, підлітковий, черговИй, цілодобовИй, спиртовИй, восковИй, ютівнИй;

пОристий; скронЕвий; плOский, різкИй, тонкИй.

Практична робота

- Поставте наголос у словах. У складних випадках зверніться до словника.

Повторити: повториш — повторить — повторять; повторений — повторений — повторена — повторено — повторені; підлітковий, підкосила: підкосила — підкосила; півкіло, похорони — з похорону; прав — права — право — праві, передбачити — передбачення; запропонуємо, преміювати: премійований — премійований — премійована — премійовані, примусити.

Робота з текстом

- Прочитайте текст. Яка інформація була для вас новою? Як автор тексту наголошує на обов'язковому дотриманні акцентуаційних норм? Визначте тему й основну думку тексту.

Наголос є засобом фонетичного оформлення слова, виступає виразником семантики слова. Утрачаючи наголос, слово часто втрачає свою самостійність. В українській мові трапляються випадки, коли слова, зберігаючи смислову самостійність, утрачають наголос і приєднуються до інших слів, пов'язуючись із ними спільним наголосом. Слова без наголосу, які приєднуються до наступних слів, називаються проклітиками: *переді мною, поз нас*. Слова, що стоять після наговощених, утворюючи з ними одне фонетичне ціле, називаються енклітиками, наприклад: *працюй же, хотів би*. Крім словесного наголосу, виділяють ще *фразовий* наголос (виділення певного слова у фразі або посилення словесного наголосу в певній синтаксичній позиції), *логічний* наголос (особлива вимова певного слова чи кількох слів у висловлюванні) і *емфатичний* наголос (емоційне виділення слів у висловлюванні напруженою вимовою певних звуків). Наговошування характеризується в українській мові сталою системою і яскраво вираженими закономірностями.

Акцентуаційні норми відображені в різних словниках, тому є загальнодоступними. Проте в практиці усного мовлення трапляється багато порушень цих норм, що знижує загальний рівень спілкування. Особливо це стосується ділового мовлення. Саме фахове мовлення є свідченням реального рівня мовної культури суспільства. Воно вимагає чіткого дотримання акцентуаційних норм, яке є важливою і необхідною ознакою культурного й грамотного професійного мовлення.

Отже, дотримання орфоепічних і акцентуаційних норм удосконалює мову як засіб спілкування, сприяє витонченості, стрункості мови, полегшує обмін думками, допомагає уникати непорозумінь у мовленні, усувати їх. Знання норм вимови й наговошенні забезпечує чітке, логічне оформлення думки й мовне її вираження (За Н. М. Шармановою).

Самостійна робота

Поставте наголос у словах.

АпOстрOф, текстoвIй, фAйловIй, віdpовІстIй, вимOга, одинAдцять, віtчIзнЯний, рAзом, зrучний, аbИколи, пErвIсний, каталOг, морозIще, допIзна, байдУже, волOдАр, вишIваний, допOвістIй, християнIn, вселЮдський, вІдгомін, нАвхрест, беззAxИсний, аристокрAtія.

Тестова робота

► Виконайте тестове завдання.

1. Позначте рядок слів, у яких наголосений перший склад:

А книжки, бички, доріжки, кохання;

Б мати, ліки, ознака, тиша;

В босий, срібло, легко, кухонний;

Г синій, зелений, диво, добре.

2. Позначте рядок слів, у яких наголосений останній склад:

А верба, крапива, дочка, петля;

Б дошка, кицька, подруга, розвідка;

В решето, спина, середина, олень;

Г український, вимова, кілометр, кулінарія.

3. Правильно поставлено наголос у всіх словах у рядку (наголосений звук підкреслено):

А сегмент, каталог, диспансер, кілометр;

Б документ, доцент, цемент, центнер;

В квартал, феномен, псевдонім, експерт;

Г компроміс, пасквіль, шофер, анамнез.

4. Правильно поставлено наголос у всіх словах у рядку:

А випадок, соломина, щипці, столяр;

Б циган, подруга, ремінь, донька;

В дошка, горошина, граблі, вітчим;

Г параліч, розлад, п'яница, ніздря.

5. Правильно наговошено усі слова в рядку:

А виpАдок, зАгадка, каталOг, клейовIй;

Б прИчіп, сімдесЯт, вирАЗний, суднO;

В нОвий, сантИметр, вишИванка, зОзла;

Г подрУга, насмішка, квАртал, веретенO.

6. У якому рядку наголос падає на перший склад?

А Щогловий, каучук, олень, цемент;

Б висіти, кишка, дрова, спина;

В обух, етнос, вигадка, череда;

Г заочі, просіка, віч-на-віч, житло.

7. У якому рядку наголос падає на третій склад?

А Жалюзі, кулінарія, алфавіт, бісерина;

Б диспансер, довідник, житловий, перетримати;

В пліч-о-пліч, клейовий, каталог, шістдесят;

Г безперестанку, череда, подушка, крапива.

8. Наголошеним є другий склад в усіх словах рядка:

А український, абетковий, причіп, вистава;

Б дочка, довідник, вишиванка, цемент;

В качанистий, колесо, висіти, зозла;

Г каталог, насмішка, новий, агент.

9. У якому рядку в усіх словах наголос падає на третій склад?

А Індустрія, докорінний, крапива, безвилазний;

Б бездиханий, феномен, дворазовий, діалог;

В безперестанку, черговий, каталог, житловий;

Г індустрія, обіцянка, кип'яток, дециметр.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

y.levchuk2976@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.